

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ НАУКИ“

Георги Пондъов Тушлеков

**ИЗМЕНЕНИЕ НА ОБВИНЕНИЕТО
И ОТКАЗ ОТ ОБВИНЕНИЕ, ИЗВЪРШЕНИ ОТ
ПРОКУРОРА В ПЪРВОИНСТАНЦИОННОТО СЪДЕБНО
ПРОИЗВОДСТВО**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;

професионално направление: 3.6 Право;

докторска програма: Наказателен процес

Научен ръководител: доц. д-р Иван Ранчев

Пловдив, 2021

*На 22.10.2021г. дисертационната работа бе обсъдена и насочена за защита от
Катедрения съвет на Катедра „Наказателноправни науки“ на
Юридическия факултет при ПУ „Паисий Хилендарски“ .*

*Материалите по дисертацията са на разположение в библиотеката на
Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ .*

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 28.01.2022 г.

Съдържание

УВОД.....	1
СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	4
1. Първа глава. Общи бележки за изменението на обвинението и отказа от обвинение.....	4
1.1. Първи параграф. Същност на понятията.....	4
1.2. Втори параграф. Изменение на обвинението и отказ от обвинение през призмата на основните принципи на наказателнопроцесуалното право.....	5
1.3. Трети параграф. История на изменението на обвинението и отказа от обвинение.....	5
1.4. Четвърти параграф. Изменението на обвинението и отказа от обвинение в чуждите законодателства.....	6
2. Втора глава. Изменение на обвинението.....	6
2.1. Първи параграф. За изменението на обвинението.....	7
2.2. Втори параграф. Видове изменение на обвинението. Разграничение на изменението на обвинението от други институти.....	7
2.3. Трети параграф. Предела и условия за реализиране на института.....	9
2.4. Четвърти параграф. Процедура и последици от изменението.....	12
2.5. Пети параграф. Нетипична хипотеза на изменение на обвинението (чл. 287, ал. 5 НПК).....	13
2.6. Шести параграф. Прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.....	14
2.7. Седми параграф. Съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.....	17
2.8. Осми параграф. Особени случаи в практиката на Върховния касационен съд във връзка с изменение на обвинението.....	18
3. Трета глава. Отказ от обвинението.....	18
3.1. Първи параграф. За института.....	18
3.2. Втори параграф. Практически въпроси.....	20
ИЗВОДИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ.....	22
БИБЛИОГРАФИЯ.....	26

УВОД

Актуалност на изследването.

Изменението на обвинението и отказът от обвинение са наказателно-процесуални институти, които са от особена важност за пълноценното упражняване правото на защита на гражданите в наказателния процес, както и за разкриване на обективната истина и за правилното прилагане на материалния закон. В този смисъл за постигане на целите на наказателно-процесуалния кодекс е от особена важност качествено и целесъобразно регулиране на правоотношения, възникващи по повод на изменението и отказа от обвинение на прокурора в първоинстанционното съдебно производство. Твърдо заявеният курс на политическо и социално развитие на българското общество в посока либерална демокрация, които предпоставят и въздигането на правата и свободите на отделния индивид в най-висша ценност, са в основата на необходимостта от ревизиране най-вече на регламентацията на изменението на обвинението, доколкото институтът борава с термини и механизми, останали наследство от стари, приети в условията на тоталитаризъм, наказателно-процесуални закони.

Цели и задачи на изследването.

Съобразно със заглавието и предмета на изследване, дисертацията си поставя като цели, от една страна, да се анализират двата института, а именно отказа от обвинение и изменението на обвинението от прокурора в първоинстанционно съдебно производство, а от друга - да се формулират предложения за по-нататъшно усъвършенстване на двата института, ако такива са необходими.

За постигане на посочените цели са поставени следните задачи:

-да се дефинира понятието „обвинение“;

-да се извърши изследване на историята на изменението на обвинението, както и да се разкрие как функционира изменението на обвинението в други държави;

-да се дефинира понятието за „изменение на обвинението“, както и да се определят пределите, видовете и начините на изменение на обвинението от прокурора.

- да се извърши изследване на историята на отказа от обвинение, както и да се разкрие как функционира института в други държави;

-да се даде определение за „отказ от обвинение“, както и да се определят пределите, видовете и начините за отказ на прокурора от обвинение.

-да извърши анализ на процедурите и правните последици от изменението на обвинението и отказа на от обвинение на прокурора в първоинстанционно съдебно производство

-да се извърши анализ на съдебната практика и да се посочат противоречията в нея;

-да се анализират действащият НПК, както и отменените наказателно-процесуални закони.

Обект и предмет на дисертационното изследване.

Обект на изследването са правоотношенията между съда, прокурора, подсъдимия и други субекти на наказателния процес, възникващи по повод отказа от обвинение и изменението на обвинението.

Предмет на изследването са наказателнопроцесуалните норми, уреждащи посочените правоотношения, както и практиката по прилагане на тези норми в българските съдилища.

Методология на изследване.

В изследването са използвани общонаучни и частни научни методи на познание, включително анализ и синтез, исторически, сравнително-правни, логически и др. При решаването на поставените теоретични въпроси е отдаван приоритет на практическото им измерение, като е анализирана практиката на Върховния касационен съд.

Теоретичната основа на дисертацията се формира от трудовете български учени в областта на наказателно-процесуалното право: Светослав Велчев, проф. Никола Саранов, акад. Стефан Павлов, проф. Никола Манев и проф. Маргарита Чинова, както и върху трудове на чуждестранни автори, посветени на проблемите, разгледани в дисертацията.

Научна новост и теоретично значение.

Научната новост и основен принос на дисертацията се състоят в това, че в нея е анализиран голям обем актове на Върховния касационен съд, което я прави полезна за практикуващи юристи, които биха могли чрез нея да се запознаят сравнително бързо с основните положения, възприети от ВКС.

Анализът на двата института, заедно с посочването на определени проблеми, дава възможност за използването ѝ при определяне посоката на бъдещи реформи в двата института и особено по отношение на изменението на обвинението.

Теоретичното значение на дисертацията се състои във факта, че нейните заключения могат да бъдат използвани за по-нататъшно решаване на проблемите на наказателнопроцесуалната наука.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. ПЪРВА ГЛАВА. ОБЩИ БЕЛЕЖКИ ЗА ИЗМЕНЕНИЕТО НА ОБВИНЕНИЕТО И ОТКАЗА ОТ ОБВИНЕНИЕ.

Първа глава на дисертационния труд има въвеждащ в проблематиката характер и може да се раздели на две части. Първата част има за цел изясняване на понятията „обвинение“, „отказ от обвинение“ и „изменение на обвинението“, а във втората част е направен исторически анализ на изменението на обвинението и отказа от обвинение, както и най-общо описание на действието на институтите в други държави.

1.1. Първи параграф. Същност на понятията.

В първи параграф на главата се разглежда смисъла на понятията „обвинение“, „отказ от обвинение“ и „изменение на обвинението“. Посочени са дефинициите, които представителите на българската, руската и американската правна доктрина дават за въпросните три понятия, както и такива, съдържащи се в практиката на българските съдилища. Авторът предлага собствени определения на понятията, а именно:

- за „обвинение“ в съдебната фаза: *формулирано по реда на наказателно-процесуалния кодекс от прокурор или частен тъжител и адресирано до съда (отново по реда на НПК) твърдение, че дадено лице е извършило престъпление при конкретни обстоятелства, от което твърдение непосредствено следва и наказателна претенция.*
- за „изменение на обвинението в съдебната фаза“: *„да се измени обвинението в съдебното производство“ означава да се внесат в него по реда на НПК промени от главния обвинител, които промени може да засягат квалификацията на деянието, съдържанието на обстоятелствената част на обвинението или и двете.*
- за „отказ от обвинение“: *аргументирано отричане на прокурора от обвинителната му теза и/или аргументиран отказ от извършване на*

действия, насочени към доказване на виновността на подсъдимия и осъждането му от съда

1.2. Втори параграф. Изменение на обвинението и отказ от обвинение през призмата на основните принципи на наказателнопроцесуалното право.

Поради важното значение на правните принципи за разбирането и тълкуването на нормите, втори параграф е посветен на връзката между основните начала на наказателнопроцесуалното право и двата института. Акцентирано е на важното значение, което имат принципът за разкриване на обективната истина, принципът на правото на защита, принципът на независимост на съда, прокурора и разследващите органи, принципът на служебното начало, както и принципът на устност за изграждането и функционирането на двата института.

1.3. Трети параграф. История на изменението на обвинението и отказа от обвинение.

Тъй като обвинението е основната и неразделна част от наказателния процес, в трети параграф на главата е направен кратък очерк на развитието му. Очеркът обхваща както общата история на наказателния процес, така също и историята на българския наказателен процес.

В частта, разглеждаща общата история на наказателния процес, е описано възникването на различните му видове – състезателен, следствен (инквизиционен) и смесен, а също така и връзката им с принципите за пълна неизменяемост на обвинението, за частична изменяемост на обвинението и за пълна изменяемост на обвинението.

В частта, посветена на историята на изменението на обвинението и отказа от обвинение в българското наказателно-процесуално право, са направени предположения, че до приемането на християнството в българската държава е действал принципът за пълна изменяемост на обвинението, а след приемането на християнската религия – принципът за пълна неизменяемост на

обвинението. Също така са анализирани Закона за углавното съдопроизводство, Наказателно-процесуален кодекс от 1952 г., Наказателно-процесуален кодекс от 1974 г. и Наказателно-процесуален кодекс от 2006 г. и практика на ВС и ВКС по прилагането на изброените процесуални закони във връзка с двата института.

1.4. Четвърти параграф. Изменението на обвинението и отказа от обвинение в чуждите законодателства.

В четвърти параграф е поместен кратък преглед на изменението и отказа от обвинение в чужди законодателства. Посочено е, че ролята, която съответната правна система отрежда на прокурора, на съда в процеса и на разкриването на обективната истина, е от особено значение за изграждането и последващото функциониране на институтите.

Първата част на четвърти параграф разглежда изменението на обвинението – акцентирано е върху обстоятелството е, че под една или друга форма изменението на обвинението съществува в законодателствата на редица държави: Франция, Белгия, Холандия, Италия, Германия, Португалия, Русия, Сърбия, Хърватия, Китай и др. Посочено е също така, че в САЩ възможността за внасянето на изменения в обвинението е значително ограничена и почти не съществува, като във връзка с тази особеност, авторът разглежда понятието *Lesser included offense* (включени по-малки обвинения), възможността за повдигане на алтернативни обвинения (*alternative counts*), доктрина на „двойния суверен“ (*Dual sovereignty doctrine*) и други способи за преодоляване на ограничението.

Втората част на четвърти параграф е посветена на отказа от обвинение от прокурора. Анализирано е действието на института в САЩ, Русия, Германия и Китай, където той се различава главно по отношение на правните последици.

2. ВТОРА ГЛАВА. ИЗМЕНЕНИЕ НА ОБВИНЕНИЕТО.

Във втора глава на дисертационния труд авторът разглежда изменението на обвинението от прокурора в съдебната фаза. Маркирани са видовете

изменение на обвинение, анализирани са пределите и условията за реализиране на института, обърнато е внимание на отделните хипотези на изменение на обвинението.

2.1. Първи параграф. За изменението на обвинението.

Първи параграф има уводен характер. Поставен е акцент върху обстоятелството, че ако прокурорът не предприеме изменение на обвинението, съдът не би могъл да приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление. Подчертано е също, че според практиката на ВКС съдът не може да вменява в отговорност на подсъдимия нови факти, по които той не се е защитил, защото до този момент не са му били известни като включени в обхвата на неговото обвинение. Така без изменение на обвинението от прокурора, съдът би могъл единствено да приложи закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление и то при условие, че това да не е свързано със съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Отбелязано е, че съдът все пак може да се отклони в известна степен от изложената от прокурора фактология, стига с това да не вмени в отговорност на подсъдимия нови, утежняващи положението му факти, по които той не се е защитавал, т.е. изменението да не е съществено.

2.2. Втори параграф. Видове изменение на обвинението.

Разграничение на изменението на обвинението от други институти.

Втори параграф е посветен на видовете изменение на обвинението и разграничаването на изменението на обвинението от други институти. В първата му част авторът посочва различни критерии, на база на които могат да се разграничи разнообразие от разновидности на изменението на обвинението:

А) Според това, в коя фаза на наказателния процес се извършва изменението:

- Изменение на обвинението на досъдебна фаза – изменение на предварителното обвинение.

- Изменение на обвинението на съдебна фаза – изменение на окончателното обвинение.

Б) Според това, дали обвинението е за престъпление от частен или публичен (общ) характер:

- Изменение на публичното обвинение
- Изменение на частното обвинение

В) С оглед на това, коя хипотеза на чл. 287 НПК се реализира:

- Изменение на обвинението във връзка с прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.

- Изменение на обвинението във връзка със съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Което от своя страна може да бъде:

- във връзка с прилагане на закон за същото (наказуемо) престъпление.

- във връзка с прилагане на закон за еднакво наказуемо престъпление.

- във връзка с прилагане на закон за по-леко наказуемо престъпление.

- във връзка с прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.

По този критерий може да се направи и още едно делене:

- Типична хипотеза на изменение на обвинението.
- Нетипична хипотеза на изменение на обвинението.

Г) С оглед на това, дали след изменението делото остава за разглеждане от същия съд:

- Изменение на обвинението, водещо до прекратяване на съдебното производство и изпращане делото на съответния прокурор, за да го повдигне пред различен съд.

- Изменение на обвинението при което делото продължава да се разглежда от същия съд.

Д) С оглед на естеството на изменението:

- Прибавяне на нови факти към обстоятелствената част на обвинението (с или без промяна на правната оценка).
- Отпадането на факти от обстоятелствената част на обвинението (със или без промяна на правната оценка).
- Промяна на правната оценка на фактите.

Е) С оглед на това, дали изменението е извършено в съответствие с изискванията на НПК:

- Допустимо изменение на обвинението.
- Недопустимо изменение на обвинението.

Ж) С оглед на личността на обвинителя:

- Изменение на обвинението от прокурора
- Изменение на обвинението от частния тъжител
- Изменение на обвинението от частния обвинител¹

Следващата част на втори параграф е посветен на разграничаването на изменението на обвинението от прокурора в съдебната фаза от други институти: изменение на обвинението и отказ от обвинение; изменение на обвинението и прилагане на закон за същото, еднакво или по-тежко наказуемо престъпление от съда; изменение на обвинението и изменение на гражданския иск в наказателния процес.

2.3. Трети параграф. Пределите и условията за реализиране на института.

Тук са разгледани пределите и условията за реализиране на института. Посочено е, че за да се гарантират правото на защита на подсъдимия, разкриването на обективната истина и справедливия процес, законодателят е създал определени пределите за реализиране на института.

¹ Има се предвид хипотезата на чл. 287, ал. 5 НПК - случаите когато частният обвинител може да поиска съдът да се произнесе с присъдата и за престъплението, което се преследва по тѣжба на пострадалия.

Първа част на трети параграф има за цел да изясни кой и кога може да изменя обвинението:

- Поставен е акцент върху факта, че когато наказателното производство е образувано по тѣжба на пострадалия, то правото да изменя обвинението принадлежи на частния тѣжител, но когато делото е за престѣпление от общ характер – това право принадлежи единствено на прокурора, с оглед на обстоятелството, че българското законодателство е възложило на прокуратурата монопол върху повдигането и поддържането на обвинения за престѣпления от общ характер пред съда. Авторът посочва едно изключение от правилото - частният обвинител може при определени условия да поиска на основание чл. 287, ал. 5 НПК съдът да се произнесе с присъдата и за престѣпление, което се преследва по тѣжба на пострадалия, като законодателят третира това като форма на изменение на обвинението.

- Посочено е, че наказателният процес има своите фази, стадии и етапи, а законодателят е предвидил възможност обвинението да бѣде изменено както на досѣдебната фаза на наказателното производство (чл. 225 НПК), така и на съдебната (чл. 287 НПК). Аргументирана е теза, че в съдебната фаза изменение на обвинението е допустимо само на етап „съдебно следствие“.

- Авторът застъпва тезата, че възможността прокурорът да измени обвинението е ограничена само в рамките първоинстанционното разглеждане на делото.

- Обсъдена е възможността за изменение на обвинението тогава, когато делото е върнато на първоинстанционния съд за ново разглеждане. Авторът е посочил, че в този случай действа правилото *reformatio in pejus*, което забранява след постановена присъда влошаване на положението на подсъдимия при липса на съответен протест или жалба. Застъпено е мнението, че доколкото изменението на обвинението води до влошаване на положението на подсъдимия, то няма да е допустимо предприемането на този процесуален ход, с изключение

на случаите, когато връщането е продиктувано от „съответния протест“ от прокурора или „съответната жалба“ от частния обвинител. Авторът сочи, че според практиката на ВКС причина на протеста/жалбата би следвало да бъде незаконосъобразен отказ на първоинстанционния съд да допусне изменение на обвинението.

- Отбелязано е, че забраната *reformatio in pejus* при връщането на досъдебна фаза се отнася само до хипотезата на влошаване на положението на подсъдимия, свързана с прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление

- Разгледана е възможността за изменение на обвинението в съкратено съдебно следствие. Посочено е, че като се има предвид ограничената възможност за събиране на нови доказателства, в случай на провеждане на съкратено съдебно следствие по чл. 371, т. 2 НПК, изменението на обвинението не може да бъде извършено във връзка със съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, което оставя като възможна единствено хипотезата на прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.

- Маркирано е, че - стига да са в описаните до тук рамки - няма ограничения и по отношение на броя на измененията, които може да предприема държавният обвинител.

Втората част на трети параграф е посветена на въпросът за количествените и качествените измерения на изменението на обвинението. Авторът акцентира върху обстоятелството, че разширяване на обвинението с включване в него на нови деяния и/или на нови лица не е допустимо по реда на чл. 287 от НПК.

Третата част на трети параграф разглежда условията за реализиране на института. Посочено е, че абсолютна предпоставката за реализиране на института е основанията за изменението да бъдат установени по време на съдебното следствие пред първоинстанционен съд, като и, че в настоящата си редакция чл. 287, ал. 1 НПК позволява на държавният обвинител да изменя

обвинението и в случаите, когато обстоятелствата са били известни на органите на досъдебното производство.

2.4. Четвърти параграф. Процедура и последици от изменението.

В четвърти параграф е разгледана процедурата по изменение на обвинението и на последиците от изменението. В резултат на анализ на съдебната практика авторът стига до заключение, че процедурата има три етапа: (1) изявление на прокурора за изменение на обвинението, (2) произнасяне от съда по допустимостта на такова изменение, което става с мотивирано определение и (3) предявяване на новото обвинение.

Изразено е мнение, че преди да направи изявлението, у държавният обвинител трябва да се е формирало вътрешно убеждение за необходимостта от предприемане на изменението, а самото изменение се извършва вербално и се отразява в протокола от заседанието. Самото изявление трябва да се характеризира с пълнота и точност, което авторът обяснява с правото на защита подсъдимия - лицето трябва да научи за какво престъпление му се приписва вина и въз основа на какви доказателства.

По-нататък в параграфа е отбелязано, че според практиката на българските съдилища, която в това отношение е последователна, съдът допуска или не допуска изменението с мотивирано определение.² Авторът акцентира върху обстоятелството, че с изричното формулиране и изписване на измененото обвинение в определението, *де факто* то е и предявено на подсъдимия, но когато подсъдимият не присъства, съдът задължително трябва да отложи разглеждането на делото и като част от предявяването - да информира лицето за повдигнатото срещу него ново обвинение.

Авторът обръща внимание на обстоятелството, че съгласно чл. 287, ал. 3 НПК заседанието се отлага тогава, когато страните поискат да се подготвят по новото обвинение, а отказът на ръководно-решаващия орган да отложи

² ВКС приема също, че липсата на произнасяне с определение не е съществено процесуално нарушение, ако с присъдата става ясно, че съдът е приел изменението.

съдебното заседание по реда на чл. 287, ал. 3 НПК, когато е имало такова искане от подсъдимия, представлява съществено процесуално нарушение.

Втората част на четвърти параграф е посветена на последиците от изменението на обвинението. Изброени са следните последици:

Първоначалното обвинение, формулирано с обвинителния акт, престава да съществува, а предмет на установяване и квалифициране стават фактите по измененото обвинение, поради което и решаващият съд ще дължи произнасяне по въпросите по чл. 301 НПК именно във връзка с измененото обвинение.

Когато новото обвинение е за престъпление, подсъдно на по-горен съд, на специализирания наказателен съд или на военен съд, съдебното производство се прекратява и делото се изпраща на съответния прокурор, но когато с новото обвинение прокурорът приеме факти, които изменят местната подсъдност, тогава делото не се прекратява и не се изпраща на друг прокурор, а продължава да се разглежда от съда, сезиран с обвинителния акт.

Когато съществено е изменена обстоятелствената част на обвинението, разпоредбите на чл. 279 НПК не се прилагат за обяснения, дадени преди повдигане на новото обвинение, а според ВКС несъобразяване от страна на съда с въпросната разпоредба води до съществено нарушение на процесуалните правила, защото накърнява правото на защита на подсъдимия.

2.5. Пети параграф. Нетипична хипотеза на изменение на обвинението (чл. 287, ал. 5 НПК).

В пети параграф се разглежда изменението на обвинението по чл. 287, ал. 5 НПК. Отбелязано е, че поради по-ниската степен на обществена опасност, която разкриват, определени видове престъпления се преследват само с тѣжба на частния тѣжител и липсата на активност от страна на пострадалото лице прави невъзможно наказването на извършителя. Авторът застъпва теза, че когато в съдебното следствие се разкрият основания за изменение на обвинението в такова, за престъпление от частен характер, съдът не би могъл да

преквалифицира деянието направо с присъдата си, прилагайки на закон за по-леко или еднакво наказуемо престъпление, поради което законодателят е създал ал. 5, идеята на която е липсата на тъжба да бъде преодоляна чрез съответната активност от страна на частния обвинител или при определени случаи – на прокурора. Прокурорът може да направи съответното искане само в условията на чл. 48 НПК - когато пострадалият поради безпомощно състояние или зависимост от извършителя на престъплението не може да защити своите права и законни интереси. Това искане действащият процесуален закон третира като форма на изменение на обвинението и по отношение на ал. 5 би следвало да важи правилото, че може да се извършва единствено в хода на първоинстанционното съдебно производство, но не и във въззивното.

Акцентираща се върху идеята, че от текста на чл. 287, ал. 5 НПК изрично следва, че без съответното искане на прокурора или частния обвинител, съдът не може да се произнесе с присъда за престъплението от частен характер.

Авторът посочва, че е задължително съдът да запознае частния обвинител с възможността да упражни правото си по чл. 287, ал.5 НПК, както и че няма нужда от внасяне на писмена тъжба, за да се счете, че е направено валидно искане по чл. 287, ал. 5 НПК.

Отбелязано е също, че при промяна характера на престъплението от общ в частен, съдът е длъжен да се произнесе и по двете обвинения – първото, което е за престъплението от общ характер, и последващото, което е за престъпление от частен характер.

2.6. Шести параграф. Прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.

Шести параграф е посветен на изменението на обвинението във връзка с прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление. Авторът е посочил, че изменението на обвинението, когато то е свързано с прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление, е сред най-неблагоприятните развития на

процеса за подсъдимия и то винаги влошава неговото положение и създава нови задачи за решаване пред защитата.

Акцентираща се върху тълкуването на понятието „закон за по-тежко наказуемо престъпление“. Мнението на автора е, че за изясняване на значението на понятието, трябва да се направи съпоставка между „закон за по-тежко наказуемо престъпление“, „закон за по-леко наказуемостта“, „закон за същото престъпление“ и „закон за еднакво наказуемостта престъпление“, тъй като тези понятия са еднородни и взаимосвързани. Целта е по този начин да се разкрие този смисъл, който създава хармония в съотношението помежду им и не води до противоречие с принципите на НПК и целите на института.

След анализ на практиката на ВКС по отношение на четирите понятия, в дисертационния труд е предложен следният модел на взаимовръзка:

Табл. 1. *Особеностите на всяко понятие, определени на база практиката на ВКС.*

Понятие	Промяна на квалификацията	Различна тежест на наказанието
Същото престъпление	Не	Не
Еднакво наказуемо престъпление	Да	Не
По-леко наказуемо престъпление	Да	Да
По-тежко наказуемо престъпление	Да	Да

Авторът посочва, че според практиката на ВКС прилагането на закон за по-тежко наказуемо престъпление е свързано с промяна квалификацията на

деянието, което налага и анализиране на понятието „квалификация“. Изразено е мнение, че случаите на изменение на обвинението промяната на „квалификация“ може да се разбира в три различни смисъла – на *правната квалификация*, на *наказателноправната квалификация* и *квалификация на престъплението* (схема 1), като е цитирана работата на представителя на руската доктрина проф. Тарханов.

Изразено е мнение, че в случаите на прилагане на закон за по-тежко, по-леко, еднакво и същото наказуемо престъпление е най-правилно преквалифицирането да се разбира в третия смисъл. Предложена е следната дефиниция на понятието „квалификацията на престъплението“: *конкретната посочена разпоредба от особената част на НК, под която е подведено деянието (член, алинея, точка и т.н.).*

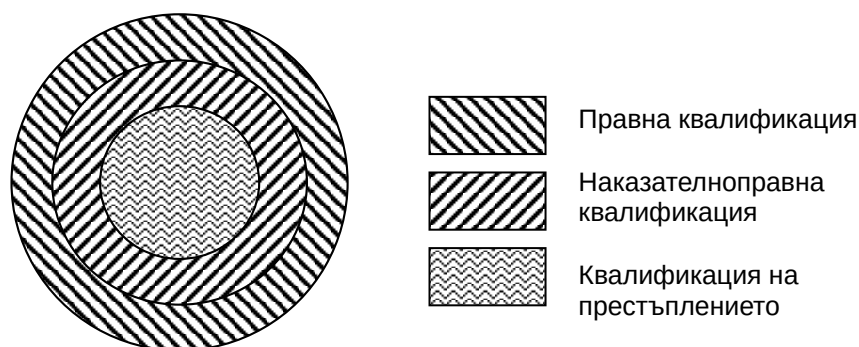

Схема 1. Отношението между правна квалификация, наказателноправна квалификация и квалификация на престъплението.

По-нататък в изложението са изяснени критериите за преценка коя от две квалификации е по-тежко наказуема. Цитирано е Т.Р. № 57 от 04.12.1984 г. по н. д. № 43/1984 г., ОСНК на ВС, като авторът посочва, че въпросното тълкувателно решение е широко прието от българските съдилища и все още се споделя от върховните съдии, но през годините е доразвито от теорията и практиката.

2.7. Седми параграф. Съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

Седми параграф е посветен на другата хипотеза на изменение на обвинението от прокурора – съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Акцентира се на факта, че ако прокурорът не е изменил обвинението по съответния ред, съдът не би могъл да възприеме различни факти и обстоятелства, които биха влошили положението на подсъдимия или биха създали за защитата нови задачи.

Анализирано е понятието *„обстоятелствената част на обвинението“*. Маркирано е, че в редица решения върховните съдии приемат, че обстоятелствената част на обвинението обхваща съвкупността от всички обстоятелства, които от обективна и субективна страна индивидуализират извършеното престъпление и неговия автор.³ Обърнато е внимание, че *„обстоятелствената част на обвинителния акт“* е по-широко понятие от *„обстоятелствената част на обвинението“*.

По-нататък в изложението е разгледано на понятието *„съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението“*. Според автора се забелязва противоречие в съдебната практика по отношение на разбирането за границите на понятието. В някои решения ВКС се обявява на тълкуването, дадено с Тълкувателно решение № 57 от 04.12.1984 г. по н. д. № 43/1984 г., ОСНК на ВС, а именно, че е налице съществено изменение на обвинението тогава, когато събраните на съдебното следствие доказателства изменят фактическите обстоятелства на деянието в обвинителния акт, давайки основания за прилагане на закон за същото, еднакво, по-леко или по-тежко наказуемо престъпление, а в някои други решения на ВС и ВКС се приема, че обстоятелствената част на обвинението се изменя съществено, когато обстоятелствата, на които се

³ В този смисъл са например Решение № 73 от 11.04.2016 г. по н. д. № 224/2016 г., н. к., I н. о. на ВКС, Решение № 138 от 01.11.2018 г. по н. д. № 601/2018 г., н. к., III н. о. на ВКС, Решение № 723 от 19.02.1992 г. по н. д. № 582/1991 г., I н. о. на ВС, Решение № 276 от 05.06.1992 г. по н. д. № 247/1992 г., I н. о. на ВС.

основава изменението: влошават (отежняват) наказателноправното положение на обвиняемия и/или пораждат необходимост от нови усилия на защитата при упражняване правото на защита. Авторът изразява мнение, че второто тълкуване е много по-широко - отговаря на критиките от страна на доктрината и позволява подсъдимия да се ползва по-пълноценно от правото си на защита, поради което е по-правилното от двете.

2.8. Осми параграф. Особени случаи в практиката на Върховния касационен съд във връзка с изменение на обвинението.

В осми параграф са поместени примери от практиката на ВКС.

Авторът показва, че промяната на формата на съучастие в едни случаи се третира като прилагане на закон за-еднакво наказуемо престъпление, друг път – като прилагане на закон за същото (наказуемо) престъпление, а в трети случаи – като прилагане на закон за по-тежко/леко наказуемо престъпление. Развита е тезата, че в повечето случаи при промяна на формата на съучастие няма промяна на *квалификацията на престъплението* (няма да се промени конкретната посочена разпоредба от Особената част на НК, под която е подведено деянието), поради което не може да се говори за прилагане на закон за по-тежко или по-леко наказуемо престъпление, нито за закон за еднакво наказуемо престъпление и съответно, а единствено за прилагане на закон за същото (наказуемо) престъпление. Направено е обаче и уточнението, че ако съучастие е въздигнато в квалифициращ признак, тогава би могло да бъде налице прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.

3. ТРЕТА ГЛАВА. ОТКАЗ ОТ ОБВИНЕНИЕТО.

3.1. Първи параграф. За института.

В началото на изложението се разглеждат въпросите около отказа от обвинение от прокурора. Отбелязано е, че той е процесуално действие, което по своята цел се явява обратното на повдигането на обвинение чрез внасяне на

обвинителния акт в съда. Според автора отказът от обвинение представлява такова процесуално действие, което прокурорът извършва тогава, когато се е отказал от обвинителната си теза поради нейната несъстоятелност или недоказаност, или когато дори и да продължава да вярва в нея, намира, че са налице обстоятелства, които налагат прекратяването на наказателното производство и изключват наказването на подсъдимия. Изразено е мнение, че е по-правилно да се използва словосъчетанието „отказ от поддържане на обвинение“. Акцентиращо се на факта, че прокурорът може да изрази пред съда становище, че вече не поддържа обвинението, но не може да оттегля обвинението си, не може да десезира съда. Той единствено и само може да изрази мнение в една или друга посока, което мнение не обвързва по никакъв начин ръководно-решаващия орган. Това положение е обяснено с обстоятелството, че, от една страна, държавният обвинител е длъжен по силата на принципа за разкриване на обективната истина и на този, за официалното начало, да положи всички усилия в събиране на доказателства, включително и такива, които оневиняват подсъдимия, за да бъде разкрита обективната истина, а от друга страна - веднъж сезиран, съдът е длъжен *ex officio* да предприеме всички необходими мерки, за да разкрие обективната истина и да реши казуса.

Направена е констатация, че отказът от поддържане на обвинение е свързан с пасивност от отношение на изпълнението на обвинителната функция и активност по отношение на аргументирането на благоприятни за положението на защитата тези. Авторът посочва, че това не означава, че в тези случаи прокурорът изпълнява и другата основна процесуална функция – по защита, тъй като няма субект, който в рамките на съдебното производство да изпълнява едновременно две функции. Обстоятелството, че държавният обвинител може да действа в интерес на подсъдимия без това да означава, че осъществява по този начин процесуалната функция защита, се държи на специфичната роля, която българското законодателство отрежда на прокуратурата - в Конституцията е

записано, че съдебната власт – част от която е и прокуратурата – защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата, а също и че държавното обвинение следи за спазване на законността.

3.2. Втори параграф. ПРАКТИЧЕСКИ ВЪПРОСИ

Във втори параграф на трета глава са разгледани основанията за отказ от обвинение и процедурата.

Според автора прокурорът трябва да предприеме процесуални действия по отказ от поддържане на обвинението когато у него се е формирало вътрешното убеждение, че подсъдимият следва да бъде оправдан или, че наказателното производство следва да се прекрати. Разграничени са две възможности:

В първия случай, държавният обвинител е достигнал до извода, че не се е установило деянието да е извършено, да е извършено от подсъдимия или да е извършено от него виновно, както и когато намери, че деянието не съставлява престъпление. Посочено е, че прокурорът задължително трябва да заяви отказ от поддържане на обвинението тогава, когато е убеден в невинността на подсъдимия, но държавният обвинител би следвало да предприеме процесуални действия по отказ от поддържане на обвинение и в случай, че се разколебае относно виновността на подсъдимия и няма възможност да събере допълнителни доказателства, които да разсеят съмнението („*in dubio pro reo*“ – в случай на съмнение-оправдай).

Във втория случай, прокурорът е достигнал до извода, че е налице някое от основанията за прекратяване на наказателното производство. НПК предвижда, че „сдът прекратява наказателното производство в случаите на чл. 24, ал. 1, т. 2 - 10 и ал. 5“ (чл. 289 НПК).

Направено е заключение, че причината за отказ от обвинение може да бъде промяна на фактите или промяна в оценката на състоятелността на обвинителната теза.

Посочено е, че действията на прокурора по повдигането и поддържането на обвинение имат не само законови, но също морални и етични граници и в този смисъл отказът от обвинение също има не само юридически, но и морални основания. Авторът смята, че не е оправдано прокурорът да иска от съда да наложи наказание на лице, за виновността на което държавният обвинител не е убеден, нито пък би било правилно и морално да се убеждава съда в теза, в която самият обвинител не вярва.

По-нататък в изложението е изказано мнение, че прокурорът може да направи изявление за отказ от обвинение във всеки един етап от процеса. Авторът прави това заключение поради обстоятелството, че изявлението на държавния обвинител няма задължителен характер за съда, а представлява единствено професионалното мнение и по тази причина няма необходимост от прекаленото му формализиране.

Посочено е, че самото заявление се прави устно и следва да бъде аргументирано, а задължението за аргументираност произтича от ролята, която законодателството е отредило на прокурора – блюстител на закона. Застъпена е тезата, че когато държавният обвинител достигне до определен извод и само сподели този свой извод, но без да го аргументира, то съдът понеже е длъжен да реши делото по вътрешно убеждение, може или да стигне до същия извод, или да достигне до различен извод. Колкото по-слабо аргументирано е изявлението на прокурора, толкова по-голяма е вероятността съдът да достигне до различен извод. От гледна точка на прокурора и вътрешното му убеждение, достигането на съда до различни изводи ще представлява грешка, а предприетите на база тези изводи процесуални действия – неправилни и незаконосъобразни. Прокурорът обаче не трябва да допуска такова развитие, защото Конституцията му е отредила задължението да следи за спазването на законността.

В заключителната част на трета глава е посочено, че след като прокурорът направи своето изявление за неподдржане на обвинението, процесът може да се развие в няколко посоки:

1. Първата и най-желана от прокурора посока на развитие е съдът да възприеме аргументите му и да прекрати производството или да намери подсъдимият за невинен.
2. Второто възможно развитие е съдът да не е съгласен с изводите на прокурора. Тогава пред държавното обвинение се открива възможността да атакува съдебният акт с протест пред по-горна инстанция.
3. Третата възможност е съдът да е съгласен с мнението на прокурорът, но да не може да прекрати процеса поради нежеланието на подсъдимия (чл. 24, ал.1, т. 2 и т. 3 НПК). В този случай прокурорът трябва да продължи да защитава и обосновава правотата на обвинителната си теза.

ИЗВОДИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ.

В заключение авторът отбелязва, че изменението на обвинението и отказа от обвинение са институти с особено важно значение за разкриването на обективната истина, гарантирането на правилното прилагане на материалния закон и правото на защита на подсъдимия.

Посочено е, че в действащия НПК изменение на обвинението може да се извърши както на досъдебната фаза на процеса, така и на съдебната, но при изменение на обвинението в съдебната фаза действат редица ограничения, по-значимите от които са:

- Изменението може да бъде предприето само на първоинстанционното производство и то до края на етапа „съдебно следствие“.
- Правото да изменя обвинението е отредено на главния обвинител, който по делата от общ характер е прокурор. Изключение правят случаите на изменение на обвинението по чл. 287, ал. 5 – когато се установи, че

престъплението се преследва по тѣжба на пострадалия, и наказателното производство е образувано преди изтичане на срока по чл. 81, ал. 3 НПК – в тези случаи искане, приравнено от законодателя на изявление за изменение на обвинението, може да направи и частният обвинител.

- По отношение на изменението на обвинението съдът е пасивен – той може единствено да допусне или не изменението с определение, но само доколкото действията на прокурора отговарят или не на изискванията на чл. 287 НПК – други съображения първоинстанционният съд не би могъл да има. Ръководно-решаващият орган не може да се произнесе служебно или пък да съветва главния обвинител относно изменение на обвинението.

- Чрез изменение на обвинението в съдебната фаза не могат да се привличат за пръв път към отговорност нови лица нито да се разширява обвинението с включване в него на нови деяния, нямащи общо с деянието, във връзка с което е привлечен подсъдимия.

Авторът смята, че по отношение на правната регламентация на отказа от обвинени няма основания за промени, тъй като институтът е изграден изцяло в съответствие с принципите и особеностите на наказателно процесуалното ни право. Направено е уточнение, че би било по-правилно да се възприеме изразът *„неподдържане на обвинението“* вместо *„отказ от обвинение“*.

За разлика от отказа от обвинение, изменението на обвинението е институт, който така, както е формулиран в момента, има своите проблеми. Авторът е направил няколко предложения:

- Разгледана е възможността за използване на института за включване на обвинения за нови деяния, нямащи никаква връзка с първоначално повдигнатото обвинение. Акцентирано е върху обстоятелството, че съгласно действащата редакция на чл. 287 НПК, това е невъзможно. Предложено е да се даде нов живот на първоначалната редакция на чл. 451 ЗУС, макар и с известни корекции, в духа на действащия НПК, като създаде нова ал. 8 на чл. 287: *„Ако на*

съдебното следствие се открие и друго престъпно деяние, освен предвиденото в обвинителния акт, съдът може да разглежда съвместно и двете престъпни деяния, ако прокурорът иска и подсъдимият е съгласен. Това правило не се прилага, ако за новото престъпление е предвидено наказание доживотен затвор или доживотен затвор без право на замяна.“.

- Разгледан е и друг казус - възможно ли е съдът да приеме, че е налице хипотезата на чл. 287 ал. 5 НПК и при липса на изрично изявление от страна на прокурора или частния обвинител, с което същите искат „съдът да се произнесе с присъдата и за престъплението, което се преследва по тѣжба на пострадалия“ само на база това, че са поддържали друго някое обвинение. Тук авторът е обосновал мнение, че отговорът към настоящия момент е отрицателен. Предлага се да се измени ал. 5 на чл. 287 НПК така: *Съдът може да се произнесе с присъдата и за престъпление, което се преследва по тѣжба на пострадалия, освен ако пострадалият, който е участвал в процеса като частен обвинител, не е заявил, че не желае подсъдимият да бъде наказан за такова престъпление.*

- Посочено е, че изразът *„прилагане на закон за по-тежка наказуемо престъпление“*, използван и в алинея първа на чл. 287, създава възможност за противоречиво тълкуване. Безспорно е, че прилагането на закон за по-тежко наказуемо престъпление е свързано преди всичко с промяна на квалификацията. Въпросът е относно широчината на понятието квалификация – дали *правната квалификация* въобще, дали *наказателно-правната* квалификация, или *квалификацията на престъплението*. Според автора, като се вземе предвид настоящата редакция на НПК, то под промяна на квалификацията в случаите на прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление следва да се разбира *промяна на квалификацията на престъплението*, т.е. само такова преквалифициране, което засяга текстове от особената част на НК. А за да се прецени дали една квалификация е по-тежка от друга, то трябва да се сравни санкцията на нормата от Особената част на НК, под която е било подведено

деянието при първоначалната квалификация, и санкцията на нормата от особената част на НК, под която е подведено деянието при новата квалификация. Друг въпрос относно изменението на обвинението при прилагането на закон за по-тежко наказуемо престъпление е въобще дали така, както е формулиран закона, той е правдив. Авторът посочва, че предложението на проф. Маргарита Чинова и Малчев да се замени изразът закон за „*по-тежко наказуемо престъпление*“ с друг – „*по-тежка квалификация*“ ще направи института много по-справедлив, като по този начин по естествен път ще се стигне и до възприемането на даденото от акад. Стефан Павлов тълкуване, според което по-тежката квалификация е равнозначна на по-тежко наказуемо престъпление.

БИБЛИОГРАФИЯ

Българска литература.

- 1 **Бобчев, Стефан.** Българско обичайно наказателно право. София, 1927
- 2 **Бобчев, Стефан.** Българско обичайно съдебно право. София, 1917
- 3 **Попов, Владимир.** Рим и германските племена. - сп. Българска Наука, брой 65, март 2014 г.
- 4 **Велчев, Борис.** Проблеми на наказателната политика в Република България. София, 2012
- 5 **Велчев, Светослав.** Ръководство по улавния процес. Том II. София, 1924г.,
- 6 **Георгиев, Георги.** Отграничаване на изменението на обвинението в съдебно заседание от сходни институти. - сп. Социалист. право, бр. 11, 1987 г.
- 7 **Гиргинов, Антон.** Наказателно право на Република България. Обща част. София, 2009
- 8 **Грошев, Чавдар.** Индивидуализация на наказанието. Теория и практика. София, 2015
- 9 **Друмева, Емилия.** Конституционно право. София, 2008
- 10 **Исайев, Д., Перфанов, В.** Углавно съдопроизводство за мировите и общите съдилища с тълкуванията му от Върхов. кассац. съд. от 1880-1990 г. София, 1900
- 11 **Лозано, Марио.** Големите юридически системи. Въведение в европейското и извъневропейското право. София, 2018
- 12 **Манев, Никола.** Наказателнопроцесуално право. Ръководство за студенти. Второ издание. София, 2018
- 13 **Манев, Никола.** Наказателно-процесуално право. Ръководство за студенти. София, 2010
- 14 **Манев, Никола.** Новелация на наказателно-процесуалната система с новия НПК. София, 2008

- 15 **Манев, Никола.** Развитие на реформата на наказателния процес. София, 2018
- 16 **Манев, Никола.** Решението на прокурора за повдигане на държавно обвинение пред съд. София, 1998
- 17 **Манев, Никола.** Теория на наказателното правораздаване. София, 2015
- 18 **Митов, Георги.** Връщане от въззивния съд на делото за ново разглеждане на прокурора. - сп. Норма, бр. 10, 2013 г.
- 19 **Павлов, Стефан.** Наказателен процес на Народна република България. София, 1959
- 20 **Павлов, Стефан.** Наказателен процес на Народна република България. София, 1971
- 21 **Павлов, Стефан.** Наказателен процес на Република България. Обща част. София, 1996
- 22 **Павлов, Стефан.** Наказателен процес на Република България. Особена част. София, 1996
- 23 **Павлов Стефан.** Развитие на социалистическото право в България – сп. Наука и изкуство, 1984 г.
- 24 **Пенчев, Георги.** Принципи на българското екологично право. София, 2017
- 25 **Петров, П., Петрова, Г.** История на българската държава и право. Извори. София, 2007
- 26 **Петрова, Гълъбина.** История на българската държава и право (680-1878). София, 2009
- 27 **Попов, Владимир.** Рим и германските племена. // сп. *Българска Наука*, брой 65
- 28 **Ранчев, Иван.** Същност и проблеми в правоприлагането при съвкупността от престъпления. - сп. De Jure, бр. 2, 2013

- 29 **Ройчев, Янко.** Частното обвинение в българския наказателен процес. София, 2017
- 30 **Салкова, Екатерина.** Прекратяване на наказателното производство. София, 2007
- 31 **Саранов, Никола.** Българско наказателно процесуално право. Том I. София, 1942
- 32 **Саранов, Никола.** Българско наказателно процесуално право. Том II. София, 1937
- 33 **Саранов, Никола, Моллов, Владимир.** Закон за углавното съдопроизводство заедно с всичките му стари и нови текстове и разясненията и тълкуванията от Върховния касационен съд. София, 1927
- 34 **Стоянов, Чавдар.** Основни насоки в периодизацията на немската международноправна доктрина. - *сп. Международна политика*, брой 1 и 2, 2013 г.
- 35 **Ташев, Росен.** Обща теория на правото. София, 2010
- 36 **Ташев, Росен.** Теория на тълкуването. София, 2007
- 37 **Токушев, Димитър.** История на българската средновековна държава и право. София, 2009
- 38 **Токушев, Димитър.** История на новобългарската държава и право 1878 – 1944. София, 2008
- 39 **Токушев, Димитър.** Покръстването на българите и законът за съдене на людетe. - *сп. IUS ROMANUM*, бр.2, 2015 г.
- 40 **Токушев, Димитър.** Създаване на новобългарското наказателно право (1877-1896). София, 2019
- 41 **Филчев, Никола.** Въпроси на наказателното право и съдебната практика. София, 2014
- 42 **Цонков, Ивайло.** Теория и практика на съдебното производство. София, 2014

- 43 **Чинова, Маргарита.** Новите положения на досъдебното производство по НПК. София, 2007
- 44 **Чинова, Маргарита, Гатев, Георги.** Съкратено съдебно следствие по НПК. Практически проблеми. София, 2009
- 45 **Чинова, Маргарита.** Досъдебното производство по НПК. София, 2013
- 46 **Чинова, М., Митов, Г.** Кратък лекционен курс по наказателно-процесуално право. София, 2021
- 47 **Чинова, М., Малчев, М.** Изменение на обвинението (преглед на съдебната практика). - сп. Норма, бр. 9, 2013 г.

Англоезична литература.

- 48 **Acker, J., Brody, D.** Criminal Procedure: A Contemporary Perspective. САЩ, 2004
- 49 **Ainsworth, Janet.** Legal Discourse and Legal Narratives. – сп. Language and Law / Linguagem e Direito, бр. 2, 2015
- 50 **Boyne, Shawn Marie.** German Prosecution Service. Guardians of the Law. 2013
- 51 **Champion, Dean.** The American Dictionary of Criminal Justice: Key Terms and Major Court Cases. Lanham, 2005
- 52 **Esmein, Adhémar.** A History Of Continental Criminal Procedure: With Special Reference To France. Boston, 1913
- 53 **Dauchy, S., Martyn, G., Musson, A., Pihlajamäki, H., Wijffels.** The Formation and Transmission of Western Legal Culture: 150 Books That Made the Law in the Age of Printing. , 2016
- 54 **Fish, Eric S.** Against Adversary Prosecution - сп. Iowa Law Review, бр. 103 , 24 март 2018 г.
- 55 **Hodgson, Jacqueline.** Conceptions of the Trial in Inquisitorial and Adversarial Procedure. - сп. Trial on Trial, бр. 2, 2006 г.

- 56 **Hoffheimer, Michael.** The future of constitutionally required lesserincluded offenses - сп. *University Of Pittsburgh Law Review*, бр. 67, 2006 г.
- 57 **Jacobson, Richard.** Amendment of Indictments and Informations. - сп. *Journal of Criminal Law and Criminology*, бр. 41, 1951 г.
- 58 **Jimeno-Bulnes, Mar.** American Criminal Procedure in a European Context. - сп. *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, бр. 21 (2), 2013 г.
- 59 **Joseph, Thorp .** Nolle-and-reinstitution: Opening the door to regulation of charging powers.// *NYU Annual survey of american law*, 2016 №71
- 60 **King, James E.** The Problem of Double Jeopardy in Successive Federal-State Prosecutions: A Fifth Amendment Solution. - сп. *Stanford Law Review*, бр. 31 (3), 1979 г.
- 61 **Koski, Jessica E.** “Understanding social hierarchies: The neural and psychological foundations of status perception.” - сп. *Social neuroscience*, бр. 10, 2015 г.
- 62 **Kuczyńska, Hanna.** The Accusation Model Before the International Criminal Court. 2015
- 63 **Liu, Jingkun.** The Exclusionary Rule of Illegal Evidence in China: Theory, Case, Application. Пекин, 2019
- 64 **Lanni, Adriaan.** Social Norms in the Courts of Ancient Athens. - сп. *Journal of Legal Analysis*, бр. 1, 2009,
- 65 **Corrado , Michael.** The Future of Adversarial Systems: An Introduction to the Papers from the First Conference. - сп. *North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation*, бр. 35, 2009 г.,
- 66 **Ploscowe, Morris.** The Development of Present-Day Criminal Procedures in Europe and America. - сп. *Harvard Law Review*, бр. 48, 1935г.
- 67 **Robert M. Regoli, John D. Hewitt.** Exploring Criminal Justice. 2008 г.
- 68 **Roth, Mitchel.** Crime and Punishment:A History of the Criminal Justice System. 2010

- 69 **Safferling, Christoph.** International Criminal Procedure. Oxford, 2012
- 70 **Samuel, Donald.** Eleventh Circuit Criminal Handbook. 2019
- 71 **Stevens, L., de Wilde, B., Cupido M.** The indictment as the basis for the judicial decision. 2016 <https://repository.tudelft.nl/assets/uuid:e22c9c20-bfa1-47e0-bf6f-878a83995911/2597_Summary_tcm28-132521.pdf> (25.01.2021)
- 72 **Travis, Lawrence.** Introduction to Criminal Justice. САЩ, 2012 г.
- 73 **United States. Department of Justice.** United States Attorneys' Manual. Volume 3(a). 1988
- 74 **Vasiliev, S., Zappalà, S.** International Criminal Procedure: Principles and Rules. Оксфорд, 2013
- 75 **Weigend, Thomas** , Should We Search for the Truth, and Who Should Do It. - сп. North Carolina Journal of International Law, бр. 36 (2), 2010 г.

Руска литература.

- 76 **Волторнист, О.А.** Институт объективной истины в уголовном процессе. - сп. Сибирское юридическое обозрение, бр. 2, 2012 г.
- 77 **Григорьев, В., Победкин, А., Яшин, В.** Уголовный процесс. Москва, 2005
- 78 **Давыдов, Платон.** Обвинение в советском уголовном процессе. Свердловск, 1974
- 79 **Зеленецкий, Владимир.** Отказ прокурора от государственного обвинения. Харьков, 1979
- 80 **Кургатников, Александр.** Суд над Сократом. Сборник исторических свидетельств. Санкт-Петербург, 1997
- 81 **Лазаревой, В. А., Тарасова, А. А.,** Уголовно-процессуальное право. Актуальные проблемы теории и практики. Москва, 2013
- 82 **Михайлов, Александр.** Изменение прокурором обвинения и отказ прокурора от обвинения в суде первой инстанции. Томск, 2008

- 83 **Михайлов, Александр.** Право прокурора распоряжаться обвинением в суде и его пределы. - сп. Уголовная юстиция, бр. 1 (1), 2013, с. 37-46.
- 84 **Михайлов, Александр.** Сущность изменения прокурором обвинения в суде первой инстанции. - вестник Томского государственного университета, бр. 302, 2007 г.
- 85 **Смирнов, А., Калиновский, К.** Уголовный процесс. Москва, 2008
- 86 **Строгович, Михаил.** Курс советского уголовного процесса. Том I: Основные положения науки советского уголовного процесса. Москва, 1968
- 87 **Строгович, Михаил.** Курс советского уголовного процесса. Том II: Порядок производства по уголовным делам по советскому уголовно-процессуальному праву. Москва, 1970
- 88 **Рукавишников П. П.** Виды отказа государственного обвинителя от обвинения и их отграничение от изменения и корректировки обвинения. – сп. Юридическая наука и правоохранительная практика, бр.1 (4), 2008 г.
- 89 **Тарханов, Ильдар.** Уголовно-правовая квалификация: понятие и виды. - сп. Ученые записки Казанского университета. Серия Гуманитарные науки, бр. 4, 2009 г.
- 90 **Фаткуллин, Ф., Н., Зинатуллин, З.,З., Аврах, Я., С.** Обвинение и защита по уголовным делам. Казан, 1976
- 91 **Фоменко, Александр.** "К вопросу о роли и значении прокурора в российском уголовном судопроизводстве" Пробелы в российском законодательстве. - сп. Юридический журнал, бр. 2, 2011 г.
- 92 **Хатуаева, Виктория.** Уголовное преследование. Учебное пособие для бакалавриата, специалитета и магистратуры. II издание. Москва, 2018
- 93 **Чельцов-Бебутов, М.А.** Курс уголовно-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах. Равена, Альфа, 1995